

Formaünnep magyar trikolórral

Kornisstól Tamási Claudiáig - Nudelman László gyűjteménye a Kieselbach Galériában

P. Szabó Ernő

Végre! Közel két évtizeden át próbáltam rábeszélni régi barátomat, Nudelmann Lászlót, hogy mutassa meg egyben, a maga lenyűgöző teljességében képzőművészeti gyűjteményét a közönségnek. Most végre eljött az idő! Nyugodtan mondhatom, egyedülálló élményben lesz része a kiállítás látogatóinak. Ezekkel a szavakkal ajánlotta a közönség figyelmébe a Nudelman László gyűjteményéből rendezett tárlatot Kieselbach Tamás, a Kieselbach Galéria tulajdonosa. A tárlat megrendezésének alkalma sem volt mindennapi, hiszen a kollekciónak bemutatása azt is jelezte, hogy újabb, jelentős állomáshoz érkezett a galéria két évvel ezelőtt elindított bővítése és modernizálása. A kiállítás jelentős mértékben, öt új teremmel bővült, tagolása, a terek szervezése és kialakítása

új minőséget teremt a magyar magángalériák történetében. Így ha a Nudelmann gyűjtemény a maga gazdagságában, összetettségében, kvalitásában tökéletesen alkalmas volt arra, hogy kiderüljön, „mit is tud” a modernizált kiállítóhely, az új téregyüttes minden szempontból megfelelőnek bizonyult ahhoz, hogy az egyik legjelentősebb kortárs - és klasszikus modern - gyűjtemény értékei megmutakozzanak.

Nem ez az első bemutatója természetesen a gyűjteménynek, ahogyan Nudelman László gyűjtői, műkereskedői munkásságának különböző periódusai, területei sem ismeretlenek. Gyűjtői tevékenysége immár négy és fél évtizedes múltra tekinthet vissza, egy rövid, a bélyegek világába tett kiterő után több évtizedes szenvedélyével,

Konkoly Gyula:
II. Világháború,
1967

a numizmatikával folytatódott. Hosszabb időn keresztül elsősorban az Árpád-házi pénzekre és garasokra koncentrált, egyedülálló kollekcióját végül 1989-ben a Magyar Nemzeti Bank vásárolta meg. Miközben e terület nemzetközi szinten elismert szakértője és kereskedője lett, idővel gazdag iparművészeti gyűjteményt is létrehozott. A kilencvenes években gazdag 1848-49-es, a magyar szabadságharc tárgyi kultúráját felölelő műtárgyanyagot gyűjtött össze, amelyet 1998-ban egy legendás árverésen értékesített.

Képzőművészeti gyűjteménye a hetvenes évek közepe óta formálódik. A legerőteljesebb hatást már kezdettől Korniss Dezső festményei gyakorolták rá, amelyeket olyan gyűjtőknél látott meg, akikhez numizmataként érkezett. Ahogyan a pécsi kiállítás kapcsán készített interjúnkban elmondta, gyakran látta például azt a két képet, amelyek Vörös-vary Ákos tulajdonában vannak - neki akkor már tiz-tizenegy jó műve volt a festőtől -, s néhány alkalom elég volt, hogy közel kerüljön hozzájuk, s kezdeti ironikus megjegyzéseit célratörő kérdések váltsák fel - de azt a két képet sajnos nem

sikerült megszereznie. Végül két másikat vett tőle, a Gyász-t és a Szentendrei motívum III-at - ma is a tulajdonában van, s a Kieslbach Galéria tárlatán a közönség elé került mindkettő.

Ez a döntés jól érzékelteti gyűjtői hivatása két fő elemét: a legjobb művekre koncentrált, ha kell évekig, évtizedekig vár arra, hogy a kiválasztott főműveket megszerezze. Ezzel az elvvel szorosan összefonódik a másik alapelv, hogy a kedvenc alkotók műveiből szisztematikusan válogatott, a teljes életművet átfogó műegyüttes létrehozására törekszik. Elképzelései kialakulásában jelentős szerepet játszott az elmúlt évtizedek legjelentősebb magyar műgyűjtőinek, például Kolozsvary Ernőnek, Rácz Istvánnak és Dévényi Ivánnak a munkássága, de saját útja egyik mintaadó gyűjtőét sem követi

Az első Korniss-képek 1980 körül kerültek hozzá, az említett kettő kivételével mindegyiket tőle magától vette. Három-négy évig sűrűn és rendszeresen járt hozzá, jó barátságba kerültek, rengeteget tanult tőle. A gyűjteménye másik pillérét alkotó Barcsay-művek közül viszont csak néhányat vásárolt meg a művésztől, s Kornisst leszámítva, általában is szívesen választotta azt a megoldást, hogy műkereskedő közvetítésével szerezte meg a neki tetsző alkotást. Több esetben vásárolt úgy Barcsay-művet, hogy ő maga is tudta, Nudelmann Lászlóhoz kerülnek a képek, közvetítőként azonban mégis ott volt Erdész László.

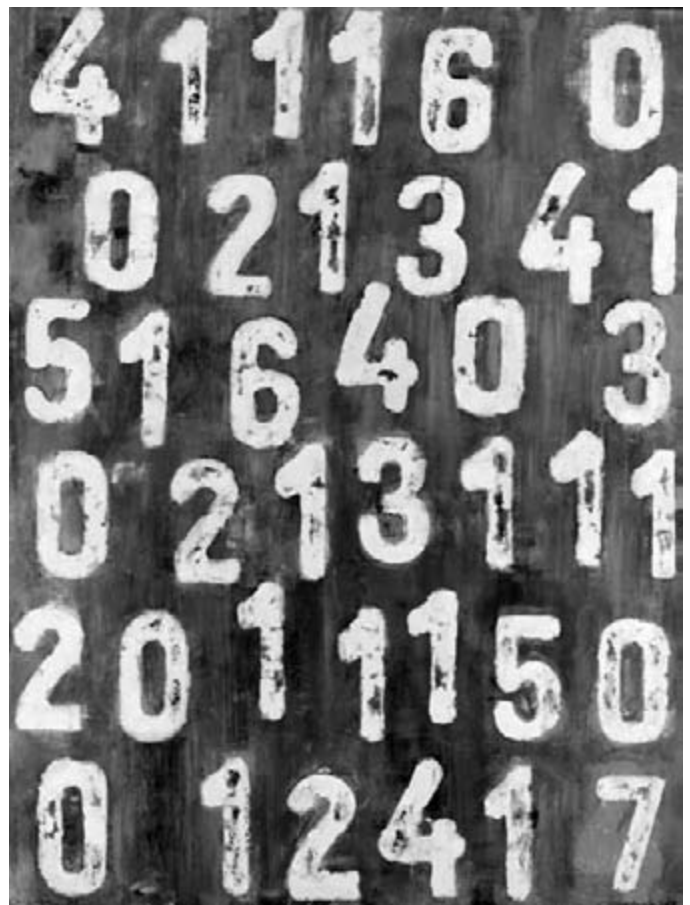
Ahogyan gyűjtői munkássága más területén, így a képek esetében is kezdettől fogva belső igénye, hogy időről időre kerüljön a nyilvánosság elé a kollekció egy-egy része. Míg azonban korábban csak néhány darab jelent meg kiállításokon, egy évtizeddel ezelőtt a pécsi Múzeum Galériában rendezte meg az első olyan tárlatot, amely átfogó - bár természetesen nem teljes - képet adott húsz év gyűjtőtevékenységéről. A tárlat anyaga időrendben haladva a század első évtizedeinek olyan mesterei munkáival kezdődött, mint Gulácsy Lajos, Mattis Teutsch János, folytatódott Vajda Lajos, Korniss Dezső, Barcsay Jenő, Bálint Endre és az Európai Iskola más tagjainak képeivel, s a kortársak műveivel fejeződött be. Az akkori gyűjtemény dimenzióit jelzi, hogy nem hiányoztak belőle a

többi között Moholy-Nagy László, Kassák Lajos, Ország Lili vagy éppen Kondor Béla festményei sem.

Már a pécsi kiállítás idején megfogalmazódott, hogy a gyűjtemény fejlesztése elsősorban a kortárs magyar művészet irányába mozdul el. „Ha úgy tetszik, elég foghíjas az anyag, vannak elmaradásaim, Keserű Ilona, Nádler, Hencze, Barabás Márton” – mondta akkor a gyűjtő, hozzátéve azt is, hogy a pécsi kiállítás részben éppen arra volt jó, hogy számára is kiderüljön, a külön-külön létező művek együttest alkotnak-e valójában. Nos, a Kieselbach Galériában rendezett tárlat a gyűjteményfejlesztésre és a művek együttessé válására vonatkozó kérdésre is meggyőző válasszal szolgált. A „hiányok” ha beszélhetünk ilyenről egy olyan magángyűjtemény esetében, amely nem törekszik múzeumi babérokra, egy-két kivételtől eltekintve eltűntek. Korniss és Barcsay művészete szinte egyforma hangsúllyal van jelen a gyűjteményben, a kiállításon is mindkettőt majd két-kéttucatnyi munka képviseli. A gyűjtemény kiemelkedő értéke például Korniss 194-es Pásztorok-ja, 1949-es Laokon II-je, Barcsayt elsősorban az ötvenes évek közepétől a hetvenes évek közepéig tartó időszak művei, közöttük a szentendrei mozaikhoz készült vázlatok képviselik, a legkorábbi alkotás az 1950-es Asszonyok című rajz, amely jelzi, hogy Nudelmannra szerencsére nem jellemző a papírmunkáktól való, itthon annyira jellemző gyűjtői idegenkedés.

A két fő pillér mellett megjelenik, mintegy kiindulópontként Vajda Lajos 1934-37 közötti alkotásainak az együttessé, folytatásként pedig ott vannak Bálint Endre 1946-72 közötti képei, illetve Vajda Júlia 1942-es Kettős portréja és két 1947-es festménye. Innen vezet tovább az út két-két Ország-Lili- és Kondor Béla-alkotáson keresztül a hatvanas évek elejéig, a Csernus Tibor, Lakner László nevéhez kötődő szürnaturalista törekvésekig. Előbbi esetében a repülő tematika előlegzi a későbbi, a gyűjteményben nem képviselt periódusokat, az utóbbi esetében viszont az 1963-tól 1991-ig terjedő időszakot fogja át a gyűjteményben lévő négy alkotás, jelezve egyben a hatvanas évek eleji nyitást követő folytatást, a pop art, a fotórealizmus hazai megjelenését illetve az Iparterv nemzedék fellépését, a régi és az új avantgárd találkozását. A

hatvanas években megjelenő új magyar művészet legjelentősebb képviselői közül korai művekkel van jelen Nádler István (Közelítés, 1968, Ívek, 1968), Keserű Ilona (Ezüstös kép, 1964, Sírkövek, 1969), Fajó János (Háromszögek, 1969, Formaünnep 1971-74), Bak Imre (Tükrözés I-II.), Tót Endre (Magyar trikolor, 1966, Számok és betűk tánca, 1967), Konkoly Gyula (Óh Afrika, Maja és Danaé, 1967). Míg utóbbi négy asszablázs a magyarországi pop art megjelenésének revelatív erejű dokumentuma a gyűjteményben, de nem folytatódik a későbbi időszakok műveivel, ahogyan Fajó János hatvanas-hetvenes évekbeli műveinek az együttessé sem, addig Keserű Ilona, Nádler István, Tót Endre és elsősorban talán Bak Imre munkásságát is több jelentős alkotás képviseli az 1990 utáni két évtizedből is. Melléjük társul több olyan művész munkája, akiknek szemlélete csak részben (Maurer Dóra, Deim Pál) vagy egyáltalán nem (Swierkiewicz Róbert, Prutkay Péter, Kárpáti Tamás) találkozik az említettekével, jelenlétük azonban ettől még csak fontosabbá válik: jelzi Nudelmann gyűjtői nyitottságát, abszolút önállóságát, s csak még hitelesebb tükrévé teszi a gyűjteményt a sokszínű kortárs magyar művészetnek.

Enteriőr
Ilona
Keserű Ilona
munkáival

Egyben pedig kiváló alkalmat ad a kiállítás kurátorának, Kiesebach Tamásnak, hogy rendezői fogásokkal még izgalmasabbá tegye a tárlatot. Ilyenekben ugyanis nincs hiány, kezdve a bejárati műegyütttestől, ahol Korniss- és Lakner-művek találkoznak a piros-fehér-zöldszínegyüttes jegyében, folytatva Tót Endre 2000-es *Es lebe die Liebe!* című képével, amely a mennyezetre került, vagy éppen Deim 1982-es *feketében* című festményével, amely a Barcsay-műveknek szentelt sötét falú teremben ragyog föl a mester műveinek a társaságában. A kurátor dolgát azonban valóban erősen megkönnyítette a gyűjtemény kvalitása, összetétele és a galéria új, az átalakítás eredményeként létrejött téregyüttese. Így ha a látogató belép az ajtón, már látja Korniss Dezső egyik főművét, az 1947-es *Mezei Vénuszt* (Barbár Vénusz) a harmadik terem szemközti falán, a látósugárba kerül Vajda Lajos műveinek együttese a második teremben, közvetlen közelében pedig balra Keserű Ilona és Nádler István, jobbra Konkoly Gyula festményei vezetik a tekintetét. No meg Tamás Claudia Ajkaim XI. című 2001-es munkája, amely egyszerre reflektál Lakner László hasonló motívumú alkotásainak a kérdésfeltevéseire és sejteti a gyűjteményfejlesztés új irányait.

- Prutkay Péter, Swierkiewicz Róbert műveit szintén Vörösváry Ákos gyűjteményében láttam először. Folytathatom a sort O.Papp Gáborral, Mazzag Istvánnal, Paizs Péterrel: műveik többnyire egy-egy

kiállítási élmény, ráismerés eredményeként kerültek hozzám. Nem látogattam végig szisztematikusan a műtermeket. Ha úgy tetszik, elég foghíjas az anyag, vannak elmaradásaim, Keserű Ilona, Nádler, Hencze, Barabás Márton. A kortársaknál persze van egyfajta kettősség, amelynek hatásától az ember akkor sem mentesítheti magát, ha a műveket nem csarélgeti a falán: miközben az aukciókon legfeljebb kivételesen vannak jelen, külföldi eladásaiukat itthon is mérceként állítják, így a gyűjtő helyzete a gyarapításkor meglehetősen nehéz. A klasszikusoknál egyértelmű a helyzet: a műkereskedők jelentős része látja a kvalitást, s egyre inkább kerülnek olyan érdeklődők is, akik hajlandóságot éreznek, hogy a kvalitásnak megfelelő árat megfizessék. A felfutás sok ellentmondással jár, sok mű „bukkan fel” hirtelen - ez a jelenség azonban csak tovább növeli az évtizedeken keresztül követhető sorsú remekművek értékét. A jövőben egyre nagyobb szerepet kap a proveniencia.

- *Olykor szenzációsan magas árakról, máskor kudarcokról, hamisítási botrányokról érkezik hír. Ön milyennek látja a fél évszázados teszhalálból ébredező magyar műkereskedelem helyzetét?*

- Összes bajával együtt halad előre. Nem kis részben azért, mert számos olyan új gyűjtő jelentkezik, aki kellő anyagiakkal, elszántsággal rendelkezik, hogy jelentős gyűjteményt hozzon létre. Nem kis százalékban persze ez anyagi és presztízs-vonzatokkal jár együtt, így sokan nem mélyülnek el annyira a dolgokban, hogy lemondjanak a

műkereskedelmi szakértelemről. Sokféle érdek, morális mérce találkozik, ebben a helyzetben sok minden, a legellentmondásosabb jelenségek találkoznak. Vitatható képeket menedzselnek, jó képeket megkérdőjeleznek. Összességében rengeteg a hasonlóság a magyar és a külföldi helyzet között, bár az a töretlenség, folyamatosság, jobban kialakult gyakorlat, ami ott van, csak lassan behozható.

- Tervei között további kiállítások rendezése is szerepel, a gyarapodó anyag egyéb részeiből is. Vannak-e már helyszínek, időpontok?

- Ezek a tervek még nem konkrétak, az azonban bizonyos, hogy készül egy kiadvány, amelynek összeállítása a pécsi kiállításhz kapcsolódva kezdődött meg. Ezen én az elmúlt 20 évben nem sokat töprengtem, ránéztem mondjuk Prutkay Péter 1848-ára, tudtam, hogy remekmű, s hagytakoztam rá, hogy ha nekem minden egyes darab megfelel valami miatt, mindenfajta filozófiai,

esztétikai konstrukció nélkül kell lenni bennük valami közösnek, kell, hogy meglegyen bennük az a kohézió, amely igazi gyűjteménnyé teszi őket. Olyanná, amelyet száz százalékig vállalok. Ennek egy gyakorlati szépséghibája van, az hogy nem teljes. A száz képem mellé oda kellene ugyanis még tenni azt az ötvenet, amelyet ilyen vagy olyan okból bizonyosan sosem szerezhettek meg, de amelyeket éppen úgy magaménak érzek, mint az enyéimet. Talán ezekkel együtt kellene kiadni egy kötetet, talán akkor mondhatnám igazán, hogy igen, ez a gyűjtemény én vagyok.

- Köszönöm a beszélgetést.

Bak Imre: Reflection (Sun-Bird-Fice) - 1976

